

Липка Андрій Вадимович, студент групи ФУМзм-51 Тернопільського національного економічного університету

ПІДВИЩЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ РОЛІ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

На сьогодні в Україні місцеві податки та збори є одним з головних економічних інструментів державного регулювання та важливим джерелом доходів місцевих бюджетів. Місцеві податки і збори є частиною податкової системи держави і мають відповідати потребам органів місцевого самоврядування, тому що є самостійним джерелом доходів місцевих бюджетів. Втім, місцеві податки та збори в Україні поки що не виконують функції щодо надання їм фінансової незалежності.

Прийняття Податкового кодексу України стало важливим кроком вперед у процесі формування системи місцевого оподаткування в Україні. Слід зазначити, що на сьогодні в державі система місцевих податків і зборів не відповідає принципам Європейської хартії місцевого самоврядування, а саме серйозною проблемою є те, що законодавчо закріплені місцеві податки і збори та їх ставки не враховують реальних можливостей платників податків, а отже, не виконують стимулюючої функції.

Значну роль слід надати вирішенню проблемних питань, щодо оподаткування місцевими податками і зборами, а також пошуку перспективних напрямів посилення їх фіскального значення.

Проблеми, пов'язані з функціонуванням системи місцевого оподаткування та шляхи її удосконалення, висвітлені в працях учених-економістів В.М. Геєця, О.П. Кириленко, В.І. Крав-

ченка, І.О. Луніної, В.М. Опаріна, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасічника, С.І. Юрія та ін. Деякі проблеми в цій галузі знайшли своє вирішення у прийнятому в 2011 році Податковому кодексі та новій редакції Бюджетного кодексу.

Місцеве оподаткування є однією з точок перетину двох різних систем: складаючи частину системи оподаткування держави, місцеві податки і збори є атрибутом місцевого самоврядування. У світовій економічній і правовій думці місцеве оподаткування характеризується як структурна ланка в державному управлінні фінансами країни. Економічна роль системи місцевого оподаткування полягає в тому, що вона забезпечує органи місцевої влади фінансовими ресурсами для здійснення функцій, передбачених Конституцією України та іншими законодавчими актами. Надходження місцевих податків і зборів забезпечує проведення соціальної політики вирівнювання соціального та економічного розвитку територій, а також комплексного розвитку територій. Таким чином, основне призначення місцевих податків і зборів полягає у створенні необхідної фінансової бази для місцевого самоврядування.

Для дослідження виконання завдань органів місцевого самоврядування необхідно провести аналіз стану доходів до місцевих бюджетів, а саме динаміку та структуру надходжень до них.

Основною частиною доходів місцевих бюджетів є податкові надходження, що мають головне значення у формуванні доходів місцевих бюджетів. Найбільшу частку у надходженнях до бюджету міста Тернопіль за 2010–2013 рр. мають податкові надходження. У 2013 р. вони становили 318932,3 тис. грн., у 2012 р. – 303662,9 тис. грн., тобто у 2013 р. вони зросли на 15269,4 тис. грн., або на 5%.

У 2011 р. зросли податкові надходження до місцевого бюджету і становили 272418,4 тис. грн., у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу та запровадженням нових ставок податків та зміною їх сплати, оскільки Податковий кодекс призначався для того, щоб зростити доходи від податків до бюджету, зокрема місцевого.

Наступним важливим складником, який наповнює доходи місцевих бюджетів є неподаткові надходження. Частка даних коштів у наповненні місцевих бюджетів коливалася протягом досліджуваного періоду від 10% до 18%. Це свідчить про нестабільність у неподаткових надходженнях, що не є позитивним аспектом для місцевих бюджетів.

За 2010–2013 рр. найбільшу питому вагу в загальній сумі податкових надходжень бюджету м. Тернопіль займав податок на доходи фізичних осіб, у 2013 р. він становив 272079,2 тис. грн., у 2012 р. – 1767,1 тис. грн., 2011 р. – 232072,7 тис. грн. Потрібно зазначити, що плата за землю займала друге місце за обсягами надходжень.

Місцеві податки і збори потрібні для того, щоб місцеві органи влади мали змогу надавати послуги, рівень яких у населення асоціюється з обся-

гом сплачених податків. Кошти, що мобілізовані на місцях використовуються більш ефективно й економніше, аніж виділені центральним урядом.

Формування системи місцевого оподаткування в Україні відбувається надто повільними темпами. Це можна помітити на прикладі Податкового кодексу України, який так довго розробляли і затверджували, але він є недосконалим. Система місцевих податків і зборів має багато недоліків, серед яких найсуттєвішими є такі:

- незначна фінансова роль місцевих податків і зборів;

- обмежений перелік податків і зборів в порівнянні з іншими державами;

- відсутність у органів місцевого самоврядування права самостійно запроваджувати власні податки і збори на своїй території;

- відсутність стимулу у місцевих органах влади додатково залучати кошти від справляння місцевих податків і зборів;

- відсутність взаємозалежності між рівнем суспільних послуг, які надаються на певній території, із податковими можливостями населення.

За багато років, застосування місцевого оподаткування в нашій державі, навіть з врахуванням остатніх змін у законах, дає підстави дійти висновку, що система місцевих податків і зборів виконує допоміжну роль щодо державного оподаткування. Основними напрямками розвитку та вдосконалення системи місцевого оподаткування, мають бути:

- забезпечення реалізації основних принципів податкової і бюджетної політики, що спрямовані на створення міс-

ної фінансово-економічної бази місцевого самоврядування;

– оновлення правового регулювання справляння місцевих податків і зборів;

– збільшення переліку місцевих податків і зборів, що показують політику органів місцевого самоврядування в галузі зайнятості, соціального захисту населення;

– створення середовища оподаткування, що сприяло б активізації підприємницької діяльності, забезпечення рівності усіх платників місцевих податків і зборів перед законом та поступове створення відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань;

– поетапне зниження податкового навантаження на місцеву галузь економіки з урахуванням збалансованості бюджетної системи;

– зменшення майнової нерівності, за допомогою створення з податку на нерухоме майно;

– проведення роботи з підвищення правової культури населення, зокрема роз'яснення податкового законодавства, значення своєчасності й повноти сплати податків, а також відповідаль-

ності за ухилення від їхньої сплати, у відповідності до чого посилення потребує державний контроль за дотриманням чинного законодавства у сфері місцевого оподаткування.

Проаналізувавши результати дослідження, слід зазначити, що діюча на сьогодні в Україні система місцевих податків і зборів, як і система оподаткування країни загалом, потребує постійного удосконалення, тому що від неї потрібно, з одного боку, забезпечення фінансовими ресурсами потреб органів місцевого самоврядування, а з іншого, служити інструментом місцевої соціально-економічної політики, спрямованої на виконання завдань збалансованості економіки та розвитку регіонів. Існування місцевих податків і зборів відповідає, в першу чергу, інтересам територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою.

За кордоном місцеве оподаткування є реальним джерелом фінансової самодостатності територіальних громад, тому напрямком подальших досліджень має стати вивчення найкращого зарубіжного досвіду у цій сфері.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 110 с.
2. Податковий кодекс України. – К.: Паливода А.В., 2011. – 512 с.
3. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2011 р. / [Щербина І.Ф., Рудик А.Ю., Зубенко В.В., Самчинська І.В. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2012. – 96 с.
4. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України. – К.: Знання, 2008. – 487 с.
5. Лаврів М.Б. Місцеві податки і збори як атрибут фінансової автономії органів місцевого самоврядування // Регіональна економіка. – 2003. – № 3 – С. 197–207.
6. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/>.
7. Войтович Т.Б. Основні проблеми формування доходів місцевих бюджетів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>.

Лободіна Зоряна Миколаївна, доцент кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету, к.е.н., доцент

ОЦІНКА ВПЛИВУ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ

В умовах економічної нестабільності одним із пріоритетів бюджетної політики на місцевому рівні є підвищення ефективності використання обмежених бюджетних ресурсів. Адже «сєнс видатків – не в самому факті їх здійснення, а в тому результаті, який принесе для громади витрачання ресурсів бюджету» [1; 7]. Тобто наявність коштів у бюджеті є необхідною передумовою для задоволення різноманітних суспільних потреб, проте не є гарантією ефективного та раціонального використання цих коштів.

З іншого боку, ефективне використання коштів місцевих бюджетів є можливим лише за умов належного виконання власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування.

Як слушно зазначає Роменська К., для оцінки ефективності використання коштів місцевих бюджетів акцент має перенестись з контролю за виконанням зобов'язань на забезпечення ефективності, а саме: що одержує суспільство за ті кошти, які воно витрачає; чи витрачання бюджетних коштів відповідає поставленим задачам; наскільки ефективно витрачаються кошти при досягненні цілей місцевої та державної політики [8, с. 232].

Результати вивчення світового досвіду оцінювання впливу бюджетних видатків на соціально-економічний розвиток територій дають підстави зазначити, що у зарубіжних країнах, де повноцінно запроваджений і функціонує програмно-цільовий метод бюджетування, такий вплив вимірюють за допомогою комплексних показників, які передбачають оцінку здійснення видатків бюджетів за окремими напрямками – бюджетними програмами.

Оцінка бюджетної програми – періодичний ґрунтовний аналіз процесу реалізації програми за показниками виконання з метою визначення її ефективності, результативності та прийняття управлінських рішень щодо покращання процесу її подальшої реалізації або в разі необхідності призупинення чи припинення [9].

З метою забезпечення належної якості розрахунків оцінювання бюджетної програми повинно проводитись щороку за результатами її виконання і включати такі обов'язкові елементи: фінансова складова; результативність; адміністративне управління; ефективність використання ресурсів. Визначити ефективність бюджетної програми доцільно за трьома ступенями: високий, середній, низький.